

بررسی میزان آگاهی و نگرش رابطان بهداشت مرکز بهداشت شهرستان زنجان در زمینه ایدز، ۱۳۷۷

محمد مسعود وکیلی *، دکتر نورالدین موسوی نسب *، دکتر داود شجاعی زاده **

خلاصه:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی (Descriptive Study) است. جامعه مورد مطالعه عبارتند از رابطان مرکز بهداشت شهرستان زنجان که در پنج پایگاه بهداشت در مرکز بهداشتی درمانی شماره ۶ فعالیت دارند و تعداد آنها در زمان انجام پژوهش ۶۲ نفر بود که همگی در پژوهش شرکت داده شدند. هدف این پژوهش، مطالعه منابع کسب آگاهی، تعیین میزان آگاهی و به‌منظور تعیین نحوه نگرش افراد مورد مطالعه در زمینه ایدز بود. ابزار گردآوری داده‌ها عبارت بود از پرسشنامه که در چهار بخش طراحی شده و شامل ۷۴ سؤال بود و بصورت کتبی تکمیل گردید. داده‌های گردآوری شده با نرم افزار کامپیوتری epi info توصیف گردید و نتایج پژوهش نشان داد که عمده‌ترین منابع کسب اطلاعات راجع به ایدز به ترتیب تلویزیون (۳۰/۶٪)، کارکنان بهداشتی (۲۵/۸٪) و جزوه آموزشی و روزنامه (هر کدام ۹/۷٪) بودند و ۲۱٪ آنها از هیچ راهی راجع به ایدز اطلاعاتی کسب نکرده بودند. میزان آگاهی افراد مورد مطالعه در زمینه سؤالات مرتبط با انتقال ویروس HIV از طریق خون، سوزن و سرنگ مشترک و آمیزش جنسی بالا، ولی در مورد راههای عدم انتقال، پایین بود. در مورد سؤالات نگرشی نیز ۸۷/۱٪ با ارتقاء سطح آگاهی مردم جهت پیشگیری از گسترش عفونت و ۹۳/۶٪ با آموزش عمومی مردم موافق بودند. همچنین ۸۷/۱٪ مایل بودند راجع به ایدز اطلاعات کاملی اخذ نمایند. بنابراین با توجه به میزان آگاهی و نحوه نگرش افراد مورد مطالعه، نتیجه می‌گیریم برنامه‌ریزی و اجرای برنامه آموزش بهداشت اقدامی کاملاً ضروری می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: ایران، زنجان، دانشگاه علوم پزشکی، آگاهی، نگرش، رابطان بهداشت، ایدز.

مقدمه:

۳۳/۴ میلیون نفر رسیده است (۱). بر اساس تخمینهای مشترک UNAIDS / W.H.O در طی سال ۱۹۹۸ در هر دقیقه ۱۱ مرد، زن و کودک در دنیا عفونت HIV را کسب کرده‌اند (حدود ۶ میلیون نفر در سال) و ۱/۲ میلیون نفر از افرادی که طی این مدت عفونت را دریافت کرده‌اند، در گروه سنی زیر ۱۵ سال قرار داشته‌اند (۱) در

اگر چه از زمان همه‌گیری ایدز در دنیا کمتر از دو دهه می‌گذرد، اما بیش از ۴۷ میلیون نفر از مردم دنیا عفونت ناشی از ویروس این بیماری را کسب نموده‌اند. براساس تخمین‌های جدیدی که توسط برنامه ملل متحد درباره ایدز (UNAIDS) و سازمان جهانی بهداشت (W.H.O) ارائه شده است، شمار افرادی که در پایان سال ۱۹۹۸ با عفونت HIV زندگی می‌کردند، به رقم

* عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان.

** عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان تهران.

و نحوه نگرش افراد مورد مطالعه در زمینه ایدز، نیازهای آموزشی آنها تعیین شود تا متعاقباً از طریق اجرای برنامه آموزش بهداشت اقدام به ارتقاء میزان آگاهی و ایجاد نگرش مناسب گردد.

روش کار:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی (Descriptive) است. جامعه مورد مطالعه عبارتند از رابطان بهداشت مرکز بهداشت شهرستان زنجان که با پنج پایگاه بهداشت مرکز بهداشتی درمانی شماره ۶ بصورت داوطلبانه همکاری و فعالیت دارند. تعداد افراد مورد مطالعه در زمان انجام مطالعه ۶۲ نفر بود و کلیه آنها در مطالعه شرکت داده شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها در این بررسی پرسشنامه بود که شامل ۷۴ سؤال و مشتمل بر چهار بخش (اطلاعات فردی، منابع کسب آگاهی، آگاهی در زمینه ایدز، نگرش نسبت به ایدز) بود که با توجه به اینکه تمامی افراد مورد مطالعه با سواد بودند، بصورت کتبی و با روش یکسان تکمیل گردید. سپس داده‌های جمع‌آوری شده با کمک نرم افزار کامپیوتری Epi info و با استفاده از جداول توزیع فراوانی نسبی و مطلق و شاخص‌های تمایل مرکزی و پراکندگی توصیف گردید.

یافته‌ها:

پس از استخراج و توصیف داده‌های گردآوری شده، نتایج زیر بدست آمد:

میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۲۴/۲ سال با انحراف معیار ۵/۵ و حداقل و حداکثر سن مشاهده شده به ترتیب ۱۵ و ۴۴ سال بوده است. از ۶۲ نفر افراد مورد مطالعه ۲۴/۲٪ مجرد، ۵۹/۷٪ متأهل، ۱۱/۳٪ بیوه و ۴/۸٪ مطلقه بودند. از نظر وضعیت سواد، ۳۵/۵٪ در مقطع ابتدائی، ۳۵/۵٪ در مقطع راهنمائی و ۲۷/۴٪ در مقطع دبیرستان قرار داشته و ۱/۶٪ نیز دارای تحصیلات

عین حال در طی همین مدت ۲ میلیون نفر بزرگسال و ۵۱۰۰۰۰ کودک زیر ۱۵ سال به علت ایدز، فوت نموده و تعداد کل موارد مرگ از ایدز، از آغاز عالمگیری تا پایان سال ۱۹۹۸ به ۱۳/۹ میلیون نفر رسیده است (۱). اگر چه موارد اولیه بیماری و عفونت در کشورهای صنعتی ظاهر شد ولی در حال حاضر تعداد موارد بروز عفونت در این کشورها به حداقل رسیده که علت این امر بکار بستن تدابیر مؤثر پیشگیری بویژه از طریق آموزش عمومی جامعه از اواسط دهه ۱۹۸۰ بوده است (۲). بدین ترتیب بر خلاف تصورات اولیه که این بیماری خاص کشورهای صنعتی و پیشرفته جهان تلقی می‌شد، متأسفانه باید اذعان کرد که ایدز اساساً بیماری کشورهای جهان سوم است و در حال حاضر بیش از ۹۵٪ از افرادی که با عفونت HIV یا ایدز زندگی می‌کنند، در کشورهای در حال توسعه ساکن هستند (۲). همه‌گیری ایدز در ایران از سال ۱۳۶۶ شروع شد و تا مهرماه ۱۳۷۷ تعداد موارد آلودگی و ایدز گزارش شده، ۱۴۴۳ نفر بوده است که شامل ۱۳۸۱ مرد و ۶۲ زن بوده است. از نظر راه انتقال، ۱۳٪ افراد از طریق خون و فرآورده‌های خونی، ۶۹٪ استعمال مواد مخدر تزریقی، ۱۵٪ آمیزش جنسی، ۴/۰٪ مادر به کودک و ۰/۰۶٪ از طریق تجهیزات و لوازم پزشکی آلوده و ویروس را دریافت کرده‌اند و در ۳٪ نیز راه انتقال مشخص نگردیده است (۳).

هر چند وضعیت بیماری در ایران به دلیل وجود ارزشهای مذهبی و فرهنگی اصیل، از بسیاری از مناطق دنیا به مراتب بهتر است، با وجود این همانند سایر کشورهای دنیا، در ایران نیز تعداد موارد گزارش شده، بخش کوچکی از موارد واقعی بوده و گسترش همه‌گیری حتمی است (۴).

در کنار پای‌بندی به ارزشهای موجود، کنترل همه‌جانبه همه‌گیری نیازمند ارتقاء سطح آگاهی و ایجاد نگرش مثبت در جامعه می‌باشد. به همین منظور در این تحقیق سعی شده است تا با مطالعه و تعیین میزان آگاهی

بالا تر از دیپلم بودند. همچنین ۷۲/۶٪ آنها خانه دار، ۱۱/۲٪ قالی باف، ۱/۶٪ آرایشگر، ۶/۵٪ محصل و ۸/۱٪ بیکار بودند.

از میان افراد مورد مطالعه ۷۹٪ قبلاً اطلاعاتی دربارهٔ ایدز کسب کرده بودند که مهمترین منبع کسب اطلاعات آنها عبارت بودند از: رادیو ۱/۶٪، تلویزیون ۳۰/۶٪، روزنامه ۹/۷٪، جزوات آموزشی ۹/۷٪، معلم ۱/۶٪ و کارکنان بهداشتی ۲۵/۸٪. ۲۱٪ افراد نیز قبلاً هیچگونه اطلاعاتی راجع به این بیماری کسب ننموده بودند. (نمودار شماره ۱) ۸۳/۹٪ افراد مورد مطالعه دارای تمایل خیلی زیاد، ۱۲/۹٪ تمایل متوسط و ۳/۲٪ دارای تمایل خیلی کم جهت کسب اطلاعات کامل در زمینه ایدز بودند و از میان افراد فوق ۳۵/۵٪ از طریق تلویزیون، ۴۳/۶٪ از طریق کارکنان بهداشتی و ۲۰/۹٪ از طریق جزوات آموزشی مایل بودند اطلاعات مربوط به بیماری را کسب نمایند.

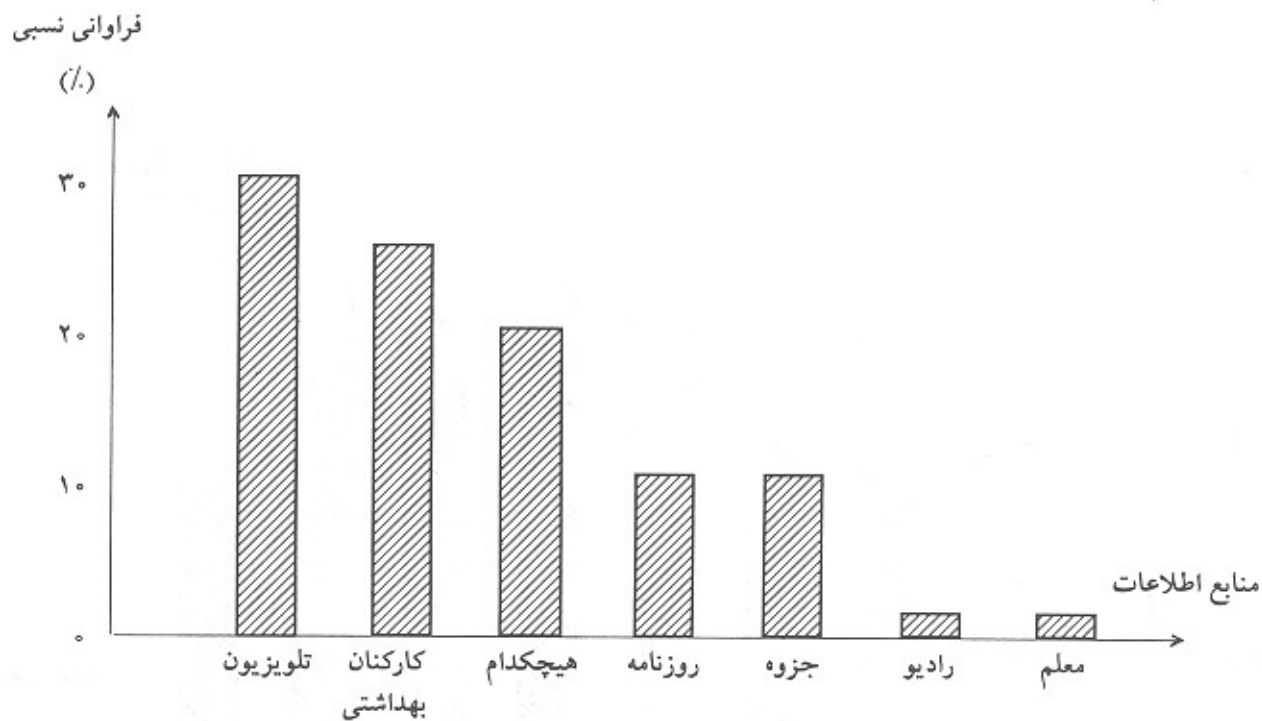
در رابطه با سئوالات مربوط به آگاهی ۱۰۰٪ افراد مورد مطالعه قبلاً نام بیماری ایدز را شنیده بودند اما ۹۶/۸٪ آنها نمی دانستند ایدز (AIDS) معادل چه عبارتی است و ۱/۶٪ ایدز را معادل همجنس بازی و ۱/۶٪ نیز معادل عدم وفاداری زن و شوهر می پنداشتند. در مورد دورهٔ کمون بیماری، ۱۷/۷٪ مدت آن را بیش از ۵ سال ذکر کرده و ۸۲/۳٪ از مدت دورهٔ کمون بی اطلاع بودند.

در رابطه با سئوالات مربوط به آگاهی از راههای انتقال و عدم انتقال نیز نتایج بدست آمده بشرح زیر بوده اند:

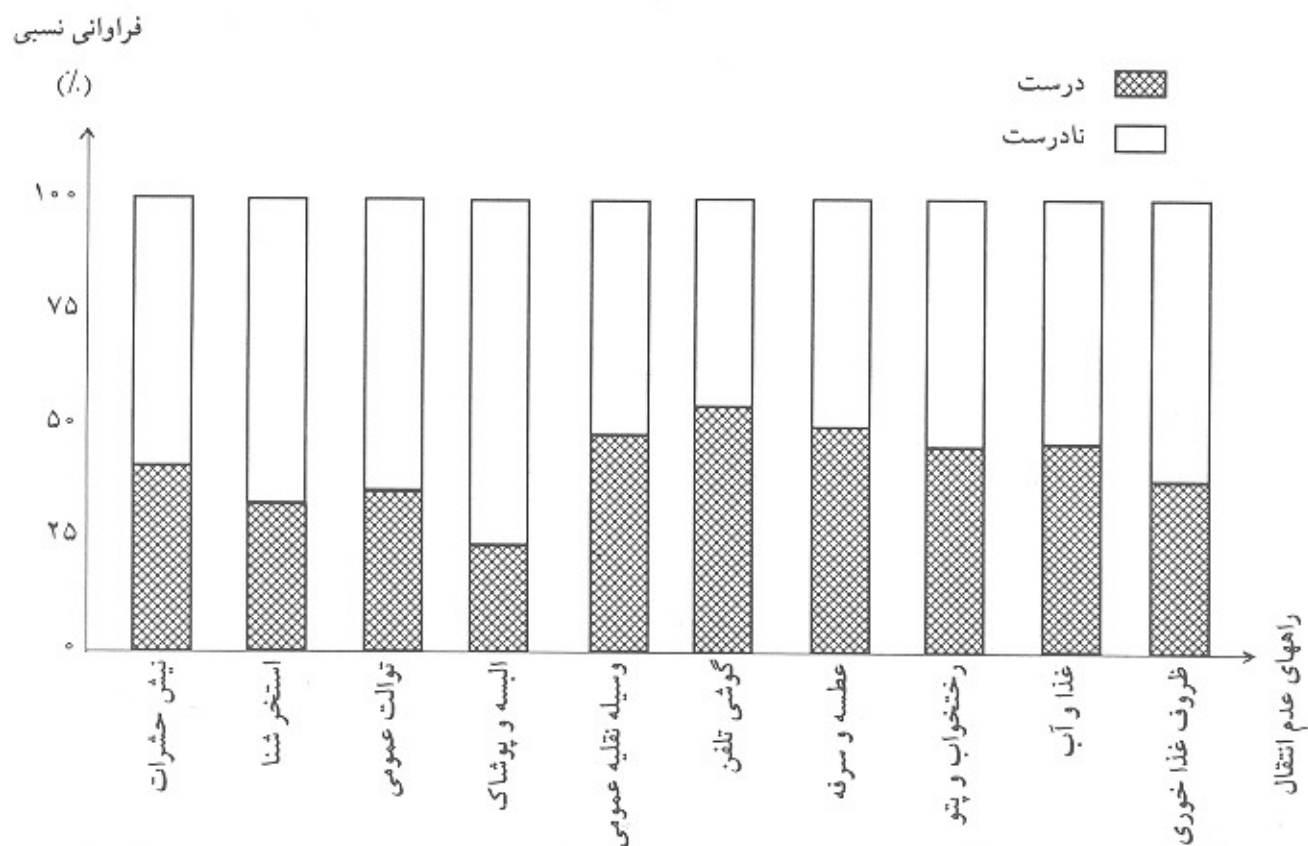
انتقال عامل عفونت از طریق (نیش حشرات: ۴۰/۳٪ درست و ۵۹/۷٪ نادرست)، (استخر شنا: ۳۳/۹٪ درست و ۶۶/۱٪ نادرست)، (توالی عمومی: ۳۷/۱٪ درست و ۶۲/۹٪ نادرست)، (البسه و پوشاک: ۲۷/۴٪ درست و ۷۲/۶٪ نادرست)، (وسایل نقلیه عمومی: ۴۶/۸٪ درست و ۵۳/۲٪ نادرست)، (گوشی

تلفن و دستگیرهٔ درب: ۵۶/۴٪ درست و ۴۳/۶٪ نادرست)، (خون: ۸۰/۶٪ درست و ۱۹/۴٪ نادرست)، (فرآورده های خونی: ۶۱/۳٪ درست و ۳۸/۷٪ نادرست)، (عطسه و سرفه: ۵۰٪ درست و ۵۰٪ نادرست)، (روبو سی: ۴۶/۵٪ درست و ۵۳/۵٪ نادرست)، (رابطه جنسی بین مرد و مرد: ۵۸/۱٪ درست و ۴۱/۹٪ نادرست)، (از مرد به زن: ۷۱٪ درست و ۲۹٪ نادرست)، (از زن به مرد: ۶۲/۹٪ درست و ۳۷/۱٪ نادرست)، (پستو و رختخواب: ۴۳/۵٪ درست و ۵۶/۵٪ نادرست)، (غذا و آب آشامیدنی: ۴۸/۴٪ درست و ۵۱/۶٪ نادرست)، (ظروف غذا خوری: ۳۷/۱٪ درست و ۶۲/۹٪ نادرست)، (سرنگ و سوزن مشترک: ۷۷/۴٪ درست و ۲۲/۶٪ نادرست)، (تیغ سلمانی مشترک: ۷۵/۸٪ درست و ۲۴/۲٪ نادرست)، (لوازم پزشکی و دندانپزشکی: ۷۱٪ درست و ۲۹٪ نادرست)، (مادر به نوزاد: ۵۰٪ درست و ۵۰٪ نادرست)، (نمودار شماره ۲ و ۳) همچنین در مورد سایر سئوالات مربوط به آگاهی در زمینه ایدز نتایج بدست آمده عبارتند از: (امکان انتقال عامل عفونت از فرد به ظاهر سالم به دیگران: ۴۶/۸٪ درست و ۵۳/۲٪ نادرست)، (امکان تشخیص آلودگی به عفونت از ظاهر فرد: ۶۶/۱٪ درست و ۳۳/۹٪ نادرست)، (امکان تشخیص آلودگی با آزمایش: ۷۵/۸٪ درست و ۲۴/۲٪ نادرست)، (قابل معالجه بودن بیماری: ۵۰٪ درست و ۵۰٪ نادرست). در رابطه با سئوالات مربوط به نگرش نسبت به ایدز نتایج بدست آمده بشرح زیر می باشند:

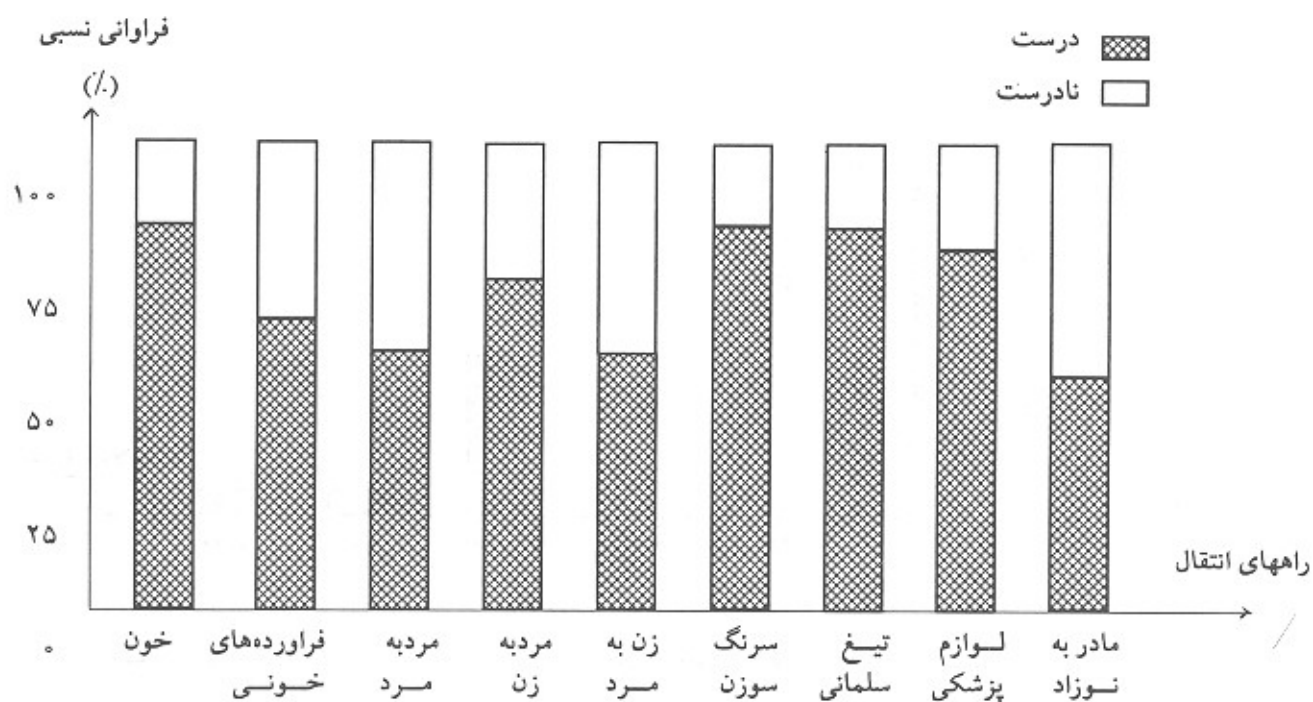
(ممانعت از ورود کودک آلوده به ویروس به مدرسه: ۳۰/۷٪ موافق، ۲۷/۴٪ مخالف، ۴۱/۹٪ بی نظر)، (قرنطینه نمودن افراد مشکوک به آلودگی: ۳۰/۶٪ موافق، ۳۲/۳٪ مخالف، ۳۷/۱٪ بی نظر)، (اجباری شدن آزمایش تشخیص عفونت قبل از ازدواج: ۷۹٪ موافق، ۴/۸٪ مخالف، ۱۶/۲٪ بی نظر)، (آزمایش



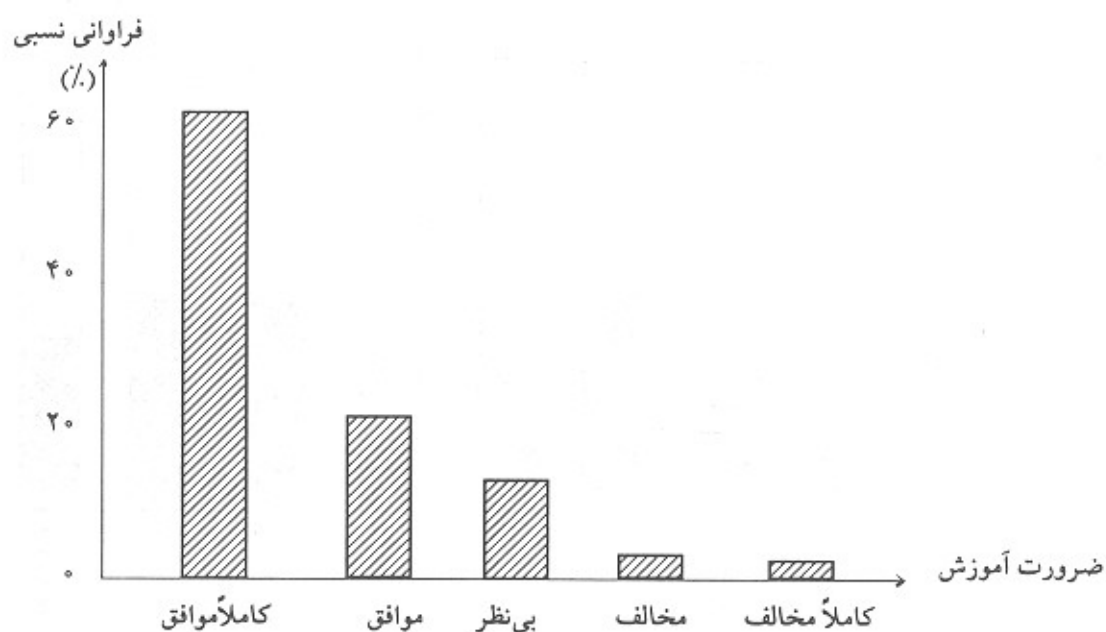
نمودار شماره (۱): توزیع فراوانی نسبی منابع کسب اطلاعات در رابطان بهداشت (زنجان - ۱۳۷۷)



نمودار شماره (۲): توزیع فراوانی نسبی پاسخ سؤالات آگاهی درباره راههای عدم انتقال ویروس HIV در رابطان بهداشت (زنجان - ۱۳۷۷)



نمودار شماره (۳): توزیع فراوانی نسبی پاسخ سؤالات آگاهی درباره راههای انتقال ویروس ایدز در رابطه با بهداشت (زنجان - ۱۳۷۷)



نمودار شماره (۴): توزیع فراوانی نسبی نگرش رابطه با بهداشت نسبت به ضرورت ارتقاء سطح آگاهی مردم جهت پیشگیری از گسترش عفونت HIV (زنجان - ۱۳۷۷)

همه مسافرین وارد شده به کشور : ۷۹٪ موافق ، ۳/۲٪ مخالف ، ۱۷/۸٪ بی نظر) ، آزمایش تمام مردم جامعه از نظر تشخیص عفونت : ۶۱/۳٪ موافق ، ۱۲/۹٪ مخالف ، ۲۵/۸٪ بی نظر) ، مسئول بودن همجنس بازان در رابطه با گسترش عفونت در دنیا : ۵۴/۸٪ موافق ، ۱۴/۵٪ مخالف ، ۳۰/۷٪ بی نظر) ، دادن اجازه بغل گرفتن کودک توسط فرد مبتلا به ایدز : ۲۷/۴٪ موافق ، ۴۶/۸٪ مخالف ، ۳۵/۸٪ بی نظر) .

به نظر ۶۷/۹٪ از افراد مورد مطالعه ، بزرگترین مشکل بهداشتی دنیا ایدز ، ۱/۶٪ هپاتیت ، ۳/۲٪ سرطان ، ۳/۲٪ بیماریهای اسهال کودکان و ۳/۲٪ فلج اطفال می باشد و ۲۰/۹٪ نیز بی نظر بودند.

در رابطه با ضرورت ارتقاء سطح آگاهی مردم جهت پیشگیری از گسترش عفونت HIV ، ۶۱/۳٪ کاملاً موافق ، ۲۵/۸٪ موافق ، ۹/۷٪ بی نظر ، ۱/۶٪ مخالف و ۱/۶٪ کاملاً مخالف بودند . (نمودار شماره ۴) همچنین با آموزش عمومی مردم درباره بیماری ایدز ۵۸/۱٪ کاملاً موافق ، ۳۵/۵٪ موافق ، ۴/۸٪ بی نظر و ۱/۶٪ کاملاً مخالف بودند و راههای پیشنهادی جهت آموزش عموم مردم عبارتند از : رسانه های گروهی ۳۵/۵٪ ، کارکنان بهداشت ۹/۷٪ ، رابطان بهداشت ۳۷/۱٪ و جزوات آموزشی ۱۷/۷٪ . در رابطه با این سؤال که « چه اندازه مایل هستید درباره ایدز به دیگران آموزش دهید » ، ۵۴/۸٪ گزینه « خیلی زیاد » ، ۱۱/۳٪ گزینه « زیاد » ، ۲۱٪ گزینه « نسبتاً » ، ۸/۱٪ گزینه « خیلی کم » و ۴/۸٪ گزینه « به هیچ وجه » را انتخاب کرده اند .

۳۰/۶٪ افراد مورد مطالعه اظهار نمودند که قبلاً راجع به این بیماری به دیگران آموزش داده اند و ۶۹/۴٪ اعلام کردند که تاکنون در این زمینه به دیگران آموزشی نداده اند که از این تعداد ۷۷/۴٪ نداشتن اطلاعات کامل درباره ایدز ، ۱۲/۹٪ دشوار بودن آموزش درباره ایدز و ۶/۵٪ ایجاد وحشت در مردم با آموزش درباره بیماری ایدز و ۳/۲٪ نیز « ایدز مشکل جامعه ما نیست » را به

عنوان علت این امر مطرح نموده اند .

بحث و نتیجه گیری :

نتایج بدست آمده در رابطه با سئوالات مربوط به آگاهی در زمینه راههای انتقال ویروس نشان می دهد که اگر چه میزان آگاهی افراد مورد مطالعه نسبت به راههای انتقال مرتبط با خون ، سرنگ و سوزن مشترک و آموزش جنسی بالا است ، ولی در مورد راههایی که ویروس از طریق آنها منتقل نمی شود ، میزان آگاهی بسیار پائین است و عدم اقدام مناسب و به موقع جهت اصلاح این مورد ، می تواند در آینده پی آمدهای روانی اجتماعی نامطلوبی را به همراه داشته باشد . همچنین علی رغم گذشت حدود دو دهه از ظهور این عالمگیری خطرناک ، هیچکدام از افراد مورد مطالعه نمی دانستند ایدز معادل چه عبارتی می باشد.

بررسی سئوالات مرتبط با نگرش افراد مورد مطالعه نسبت به ایدز نیز مؤید عدم ارائه اطلاعات درست و مناسب در بسیاری از ابعاد مرتبط با ایدز می باشد که از جمله می توان به موافق بودن ۷۹٪ افراد مورد مطالعه با اجباری شدن آزمایش قبل از ازدواج و یا آزمایش مسافرینی که از خارج وارد کشور می شوند و همینطور موافق بودن ۶۱/۳٪ آنها با آزمایش تمام افراد جامعه جهت کنترل عفونت و یا موافق بودن ۵۴/۸٪ آنها با این موضوع که افراد همجنس باز مسئول گسترش ایدز در جهان هستند ، اشاره نمود . با وجود این ، قسمتی از نتایج این بررسی که جای تأمل فراوان دارد ، تمایل خیلی زیاد افراد مورد مطالعه جهت کسب اطلاعات کامل راجع به بیماری ایدز (۸۳/۹٪) و موافق بودن ۸۷/۱٪ آنها با ضرورت ارتقاء سطح آگاهی مردم جهت پیشگیری از گسترش عفونت و نیز تمایل زیاد آنها جهت شرکت در آموزش مطالب مربوط به ایدز به مردم (۶۶/۱٪) می باشد ، که نکات فوق می توانند به عنوان عواملی مثبت جهت پیشگیری و کنترل بیماری در سطح

جامعه مورد توجه و استفاده مسئولین قرار گیرند . در ضمن پیشنهاد می گردد که تحقیقات مشابهی جهت مطالعه آگاهی و نگرش در زمینه ایدز در سایر گروههای جامعه صورت پذیرد و نیز با اجرای برنامه های آموزشی متناسب با فرهنگ جامعه ، میزان تغییرات ایجاد شده در این زمینه ها ، مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد .

کتابنامه :

- ۱ - یگانه ، ب. اپیدمیولوژی سندرم نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) در جهان و ایران . تهران : وزارت بهداشت ،

درمان و آموزش پزشکی ، ۱۳۷۶ .

۲ - اداره مبارزه با بیماریهای واگیر ، اپیدمیولوژی سندرم

نقص ایمنی اکتسابی (ایدز) در ایران . تهران : وزارت

بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی ، ۱۳۷۷ .

3 - *United Nations Programme on HIV/AIDS*

(Geneva) : AIDS epidemic update .

UNAIDS and W.H.O , December 1998.

4 - *United Nations programme on HIV /*

AIDS ,Force for change (World AIDS

Campagin with young people) .

(Geneva) : UNAIDS and W.H.O, 1998.